

Instytut Pamięci Narodowej - Gdańsk

<https://gdansk.ipn.gov.pl/pl2/aktualnosci/190641,Odsloniecie-tablicy-upamietniajacej-polskich-patriotow-z-Wolnego-Miasta-Gdanska-.html>
04.05.2024, 08:09

Odsłonięcie tablicy upamiętniającej polskich patriotów z Wolnego Miasta Gdańska Irenę i Henryka Wieczorkiewicz - Gdańsk, 8 września 2023

Tablica jest kolejnym upamiętnieniem Instytutu Pamięci Narodowej z cyklu „W Hołdzie Gdańskim Orłom”.

Tablica usytuowana jest w Gdańsku - Przymorzu, przy ul. Arkońskiej 7. Tu znajduje się willa, w której mieszkali wybitni polscy działacze w Wolnym Mieście Gdańsku: **Irena Wieczorkiewicz** i jej mąż redaktor **Gazety Gdańskiej Henryk Wieczorkiewicz**. Ze swojego domu musieli uciekać już w sierpniu 1939 r., narażeni na szykany i napaści ze strony Niemców. W połowie września 1939 r. Henryk Wieczorkiewicz został przez Niemców aresztowany, a 22 marca 1940 r. zamordowany w masowej egzekucji 67 wybitnych Polaków z Wolnego Miasta Gdańska.

W dniu uroczystości zebrały się przy upamiętnieniu liczne delegacje i goście, w tym sekretarz stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Generalny Konserwator

Zabytków Jarosław Sellin, poseł na Sejm RP Kacper Płażyński, przedstawiciel europoseł Anny Fotygi - Marcin Pniewski, prof. Grzegorz Berendt - dyrektor Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku, przedstawiciele prezydent miasta Gdańska Aleksandry Dulciewicz - Patrycja Knitter i Rafał Niedźwiecki, Dorota Arciszewska-Mielewczyk - prezes Polskich Linii Oceanicznych, ks. Maciej Kwiecień - Dyrektor Radia Plus i członek Komitetu Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa przy Oddziale IPN w Gdańsku, ppłk Krzysztof Piskorski - zastępca szefa Ośrodka Zamiejscowego Centralnego Wojskowego Centrum Rekrutacji, ppłk Mirosław Tomkiewicz - zastępca komendanta placówki Straży Granicznej w Gdańsku, nadkom. Ewa Tudies - zastępca komendanta Komisariatu Policji nr 5 w Gdańsku, dr Aleksander Michalak i Piotr Chruścielski - pracownicy Działu Naukowego Muzeum Stutthof, Szymon Słowiński - przedstawiciel Wojewódzkiego Pomorskiego Konserwatora Zabytków. Licznie przybyła młodzież, uczniowie ze Szkoły Podstawowej nr 46 w Gdańsku, Szkoły Podstawowej nr 44 w Gdańsku, Szkoły Podstawowej nr 57 w Gdańsku, Szkoły Mistrzostwa Sportowego Gdańskiego Klubu Sportowego Gedania oraz Liceum Ogólnokształcącego Mundurowego Spartakus w Gdańsku wraz z komendantem kmdr. Dariuszem Królakiem. Obecni byli również gospodarze miejsca, rodzina Państwa Sobaszekiewiczów, którzy są właścicielami willi od 1946 r.

Wydarzenie zostało uświetnione asystą wojskową żołnierzy 7 Pomorskiej Brygady Obrony Terytorialnej.

Oddział IPN w Gdańsku reprezentowała delegacja na czele z dyrektorem Karolem Piskorskim oraz naczelnik Oddziałowego Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa Katarzyną Lisiecką wraz z pracownikami.

Spotykamy się dziś w miejscu codziennego życia Ireny i Henryka Wieczorkiewiczów. To tutaj przy ulicy Arkońskiej spędzili ostatnie miesiące przed wybuchem II wojny światowej [...] Choć przyszli na świat w Wielkopolsce, to właśnie w Gdańsku ich patriotyczna działalność objawiła się najpełniej [...] Ich życie oraz działalność na rzecz polskości w Wolnym Mieście Gdańsku brutalnie przerwała wojna. W połowie września 1939 r. Henryk został aresztowany i trafił na przymusowe roboty na Westerplatte, a następnie do obozu zagłady Stutthof, gdzie w marcu 1940 r. został zamordowany. Irena przeżyła wojnę wraz z dziećmi w Gnieźnie, by w 1945 r. powrócić do Gdańska kontynuując pracę na rzecz lokalnej społeczności. Winniśmy im pamięć. Kolejne już postaci zostały wydobyte z mroków historii i dołączyły do „gdańskich Orłów” - w swojej przemowie wskazał Jarosław Sellin.

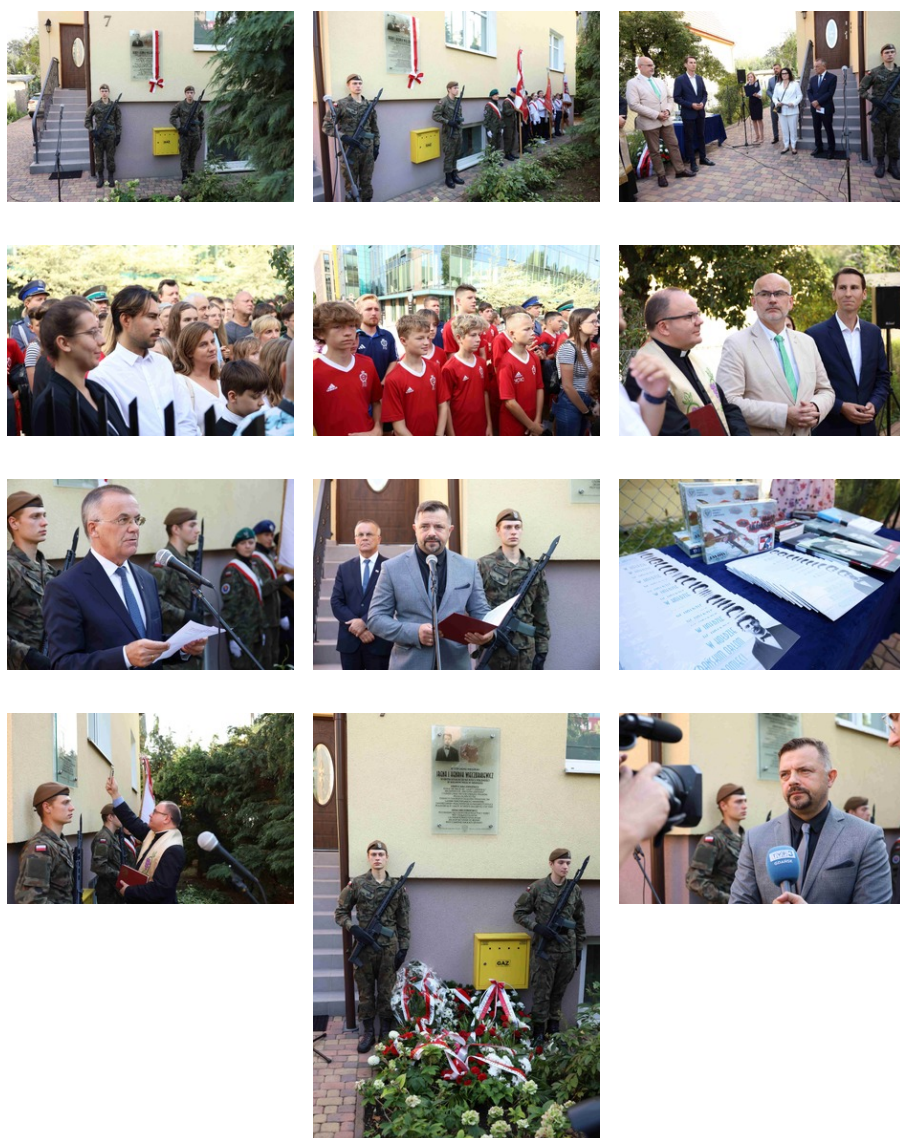
Historia Wieczorkiewiczów to historia dwóch niezwykle i niezłomnych postaci, których połączyła miłość nie tylko do samych siebie, ale też miłość do ich małej ojczyzny, do Gdańska. Przyszło im żyć tutaj z własnego wyboru, w tym państwie-mieście, w którym stanowili mniejszość polską pośród niechętnego, a nawet wrogiego im niemieckiego żywiołu. Za tę niewzruszoną służbę Polsce poprzez pracę na rzecz zachowania polskiej tożsamości, na tej gdańskiej ziemi, reżim hitlerowski rozdzielił ich na zawsze - mówił Karol Piskorski

Przy takich okazjach zdajemy sobie sprawę, że ci bohaterowie, liderzy polskiej społeczności w Wolnym Mieście Gdańsku żyli wtedy tak, jak my teraz, że można ich było spotykać na ulicach, można było mieć z nimi codzienny kontakt. [...] Łatwiej sobie wtedy wyobrazić idoli dla młodych ludzi, wzór do naśladowania, kiedy zdajemy sobie sprawę, że jako młodzi ludzie bawili się w podobne zabawy jak my, a potem przypominali naszych ojców, walczyli o słuszne sprawy, dbali o to, żeby w Polsce, w Wolnym Mieście Gdańsku Polacy mogli mówić, że są Polakami, dbać o swoją tradycję, tożsamość. Za to spotkała ich najgorsza kara. Ta walka o pamięć cały czas trwa i my Polacy musimy o nią walczyć! - podkreślił Kacper Płażyński.

Mniejszość polska w Gdańsku, 35 tysięcy ludzi, aż kipiła dynamiką, inwencją, aktywnością w każdej sferze życia, w sporcie, kulturze, edukacji, życiu religijnym. Niemieckie władze dążyły do minimalnego ograniczenia polskich uprawnień. Tutaj były wszczynane wszelkie procedury, aby ta polska aktywność była jak najmniejsza- przypomniał Grzegorz Berendt. Bez Polski nie ma wielkości Gdańska. Gdańsk, żeby się rozwijał kwitł musi być integralną częścią Polski. Wieczorkiewiczowie robili tak, aby polska obecność w Gdańsku była widoczna i zapłacili za to wysoką cenę. [...] W

marcu 1940 r. na terenie obozu leśnego Stutthof Niemcy pozbawili życia 1/10 znanych z działalności działaczy polskich z Wolnego Miasta Gdańska za polską aktywność, nie za szowinizm, a za patriotyzm, za to, że byli autentycznymi liderami [...] - zaakcentował.

W dalszej części uroczystości nastąpiło odsłonięcie tablicy, a także jej poświęcenie przez księdza Macieja Kwietnia, członka Komitetu Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa przy Oddziale IPN w Gdańsku. Następnie delegacje złożyły kwiaty pod upamiętnieniem.

Na zakończenie Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Gdańsku obdarował młodzież folderami opracowanymi specjalnie z okazji odsłonięcia tablicy przedstawiającymi sylwetki Ireny i Henryka Wieczorkiewicz oraz materiałami edukacyjnymi i grami wydanyymi przez IPN.

Po uroczystości pracownicy Oddziałowego Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa w Gdańsku zapalili znicze pamięci oraz złożyli kwiaty na mogiłach Ireny i Henryka Wieczorkiewiczów. Henryk Wieczorkiewicz pochowany jest Cmentarzu Ofiar Terroru na gdańskiej Zaspie w Alei Zasłużonych. Grób Ireny Wieczorkiewicz znajduje się na Cmentarzu Oliwskim (nr kwatery IX, rząd 3, nr grobu 5).

Tablica pamiątkowa została zrealizowana przez Oddziałowe Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa IPN w Gdańsku.

Oprac. Natalia Zych-Janukowicz fot. Anna Lewandowska (OB UWIM Gdańsk)

***

Henryk Wieczorkiewicz urodził się 22 VI 1886 r. w Poznaniu jako syn Władysława i Marianny z d. Jankowskiej. Po ukończeniu szkoły powszechnej w Poznaniu rozpoczął naukę zawodu drukarza w dzienniku katolicko-ludowym „Postęp”. Od 1904 r. był reporterem i publicystą w inowrocławskim „Dzienniku Kujawskim”. W latach 1906–1912 pracował w Zakładach Wydawniczych Karola Miarki w Mikołowie na Śląsku pod okiem swojego wuja Jana Kwiatkowskiego, ówczesnego redaktora i kierownika wydawniczego. Kiedy w 1913 r. Kwiatkowski nabył „Gazetę Gdańską”, sprowadził siostrzeńca do Gdańska i zatrudnił go jako redaktora w dziale gospodarczym i lokalnym.

Wieczorkiewicz pracował w „Gazecie Gdańskiej” do 1926 r., kiedy otrzymał stanowisko zastępcy dyrektora Zakładów Graficznych Drukarni Gdańskiej na Oruni. Jednocześnie pisywał artykuły do czasopism takich jak „Gmina Polska”, „Straż Gdańska” i „Polski Świat Pracy”. Równie aktywnie co na polu zawodowym Wieczorkiewicz działał na niwie społecznej i politycznej, rozpoczynając jako czternastoletni młodzieniec w narodowym młodzieżowym Towarzystwie „Iskra” w Poznaniu. Pod koniec I wojny światowej zaangażował się w przygotowania do wybuchu powstania, które miało na celu odzyskanie przez Polskę Pomorza Gdańskiego. Pozostawał w stałym kontakcie z członkami Naczelnej Rady Ludowej w Poznaniu, m.in. Wojciechem Korfantym. Za tę działalność Niemcy oskarżyli go o zdradę

stanu. W latach 1918–1920 działał w Narodowym Stronnictwie Robotników i Polskim Stronnictwie Ludowym Pomorza.

W Wolnym Mieście Gdańsku był zaangażowanym działaczem Gminy Polskiej oraz Związku Polaków (od 1937 r. Gminy Polskiej Związku Polaków). Należał również do Towarzystwa Śpiewaczego „Lutnia” i Towarzystwa Czytelni Ludowych. Był prezesem Związku Pracowników Kupieckich oraz współorganizatorem i prezesem Polskiego Zrzeszenia Pracy. W latach 1934–1939 kierował filią Towarzystwa b. Powstańców i Wojaków w Oliwie oraz należał do Tajnej Organizacji Wojskowej i Tajnego Okręgu Północnego Związku Strzeleckiego (instruktor oświatowy). W 1925 r. Henryk Wieczorkiewicz ożenił się z Ireną Morawską, urodzoną 5 IV 1896 r. w Gnieźnie, córką Stanisława i Pauliny.

Irena Wieczorkiewicz pochodziła z zamożnej rodziny kupieckiej, w której ceniono się przywiązanie do ojczyzny. Edukację odebrała w klasztorze urszulanek w Belgii. Kiedy poznała Henryka, była nauczycielką u ziemiańskiej rodziny w Subkowach pod Tczewem i charytatywnie uczyła języka polskiego wiejskie dzieci. Po przybyciu do Gdańska kontynuowała pracę edukacyjną i społeczno-narodową. Należała do Związku Polaków i Gminy Polskiej Związku Polaków. Kierowała oliwskim kołem Towarzystwa Polek, a od 1935 r. oliwską filią Koła Pracy Kobiet. Była delegatką do spraw ochronek w Gdańsku z ramienia Macierzy Szkolnej. Starła się, aby jak najwięcej polskich dzieci uczęszczało do polskich szkół, uczyło się ojczystego języka, historii i kultury swoich przodków. Prowadziła zajęcia kulturalno-oświatowe w świetlicy Związku Polaków w Oliwie. Jej pasją było organizowanie wieczornic oraz polskich sztuk teatralnych w Domu Polskim. Urządzała wycieczki krajoznawcze oraz imprezy gwiazdkowe z prezentami dla dzieci, propagowała czytelnictwo i rozprowadzała polskie książki. Angażowała się w pomoc finansową dla ubogich. Dzieci Wieczorkiewiczów Daniela Barbara (ur. 1926) oraz Janusz (ur. 1927) byli wychowywani w duchu poszanowania i miłości do ojczyzny.

Za otwarte wyrażanie swoich poglądów i propagowanie polskości w Gdańsku Wieczorkiewiczowie stali się obiektem szykan i prześladowań, co szczególnie nasiliło się po dojściu do władzy niemieckiej partii narodowosocjalistycznej. W sierpniu 1939 r. dom, w którym mieszkali w Gdańsku przy ul. Arkońskiej, został obrzucony kamieniami. Postanowili wówczas przeprowadzić się do Gdyni-Orłowa. Tam w połowie września 1939 r. Henryk został aresztowany przez Niemców. Trafił na przymusowe roboty na Westerplatte, a następnie do obozu zagłady Stutthof, gdzie 22 III 1940 r. został zamordowany w egzekucji 67 polskich patriotów z Wolnego Miasta Gdańska oraz Pomorza. W 1946 r. jego szczątki ekshumowano i złożono na cmentarzu na gdańskiej Zaspie. Irena po wybuchu wojny wraz z dziećmi wyjechała do Gniezna i tam spędziła okupację. W 1945 r. wróciła do Gdańska. Do 1953 r. pracowała w Prezydium Miejskiej Rady Narodowej i w dalszym ciągu udzielała się społecznie. Zmarła 21 XII 1986 r. i została pochowana na cmentarzu w Gdańsku-Oliwie.

Tablica jest kolejną z cyklu „W hołdzie gdańskim Orłom” Oddziałowego Biura Upamiętnień Walk i Męczeństwa Oddziału IPN w Gdańsku.

PLIKI DO POBRANIA

[Folder z biogramem \(pdf, 891.99 KB\) 29.08.2023 08:00](#)
[Zaproszenie \(pdf, 475.45 KB\) 29.08.2023 08:00](#)